

3) перешкоджати кримінальному провадженню;

4) вчинити інше кримінальне правопорушення чи продовжити кримінальне правопорушення, у якому він підозрюється, обвинувачується.

При цьому підставою застосування запобіжного заходу є наявність обґрунтованої підозри у вчиненні особою кримінального правопорушення, а також наявність ризиків, які дають достатні підстави слідчому судді, суду вважати, що підозрюваний, обвинувачений, засуджений може здійснити дії, передбачені частиною першою цієї статті. Слідчий, прокурор не мають права ініціювати застосування запобіжного заходу без наявності для цього підстав, передбачених цим Кодексом.

Таким чином, за новим КПК України слідчий або прокурор зобов'язані доводити суду обґрунтованість застосування обраного запобіжного заходу та неможливість застосування більш м'якого запобіжного заходу, а суд при призначенні запобіжного захисту зобов'язаний оцінити в сукупності всі обставини справи. Ці нововведення покликані запобігти зловживанню слідчим та/або прокурором, оскільки на практиці ці особи часто безпідставно ініціювали застосування тримання підозрюваного під вартою як запобіжного засобу для тиску на нього.

Утримання під вартою є винятковим заходом, який застосовують у разі, якщо прокурор доведе, що жоден з більш м'яких заходів не буде дієвим.

Що стосується правового положення обвинуваченого, підозрюваного, то їм повинні надаватися такі права: право на адвоката за власним вибором (за умови наявності коштів), право на конфіденційні зустрічі з адвокатом, право на присутність адвоката на допитах, право на правову допомогу у необхідних випадках.

Також, на мою думку, обов'язково має забезпечувати таке право як доступ до лікаря: лікар на власний вибір (незалежно від огляду лікарем, наданим органом, який утримує особу під вартою) при поміщенні під варту (24 години), у подальшому – на вимогу, поза полем зору і межами чутності з боку осіб немедичного персоналу, якщо лікар прямо не вимагає іншого, детальне і точне документування можливості доступу до медичних документів, лікар на власний вибір – судово-медичні експерти (без перешкод і затримок).

Відповідно до ст. 212 КПК

Службова особа, відповідальна за перебування затриманих, зобов'язана забезпечити невідкладне надання належної медичної допомо-

ги та фіксацію медичним працівником будь-яких тілесних ушкоджень або погіршення стану здоров'я затриманого.

До складу осіб, що надають затриманому медичну допомогу, за його бажанням може бути допущена конкретна особа, що має право на зайняття медичною діяльністю.

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України // Голос України. – 2012. – № 90-91.
2. Лобойко Л. М. Реформування кримінально-процесуального законодавства в Україні (2006-2011 роки). Частина 1. Загальні положення і досудове провадження : монографія / Л.М. Лобойко. –К. : Істина, 2012. – 288 с.
3. Попелюшко В.О. Запобіжні заходи у новому КПК України: поняття, мета, підстава, порядок та суб'єкти застосування // Адвокат. – 2012. – №9 (144). – С. 5-6.

УДК 34.343 (043.2)

Данилів О.М.,
магістрант,

Прикарпатський національний університет
імені В.Стефаника, м. Івано-Франківськ
Науковий керівник: Загурський О.Б., к.ю.н., доцент

ВІДМЕЖУВАННЯ СЕРІЙНИХ ВБИВСТВ ВІД ІНШИХ СУМІЖНИХ З НИМИ ЯВИЩ

На даний час злочинність являє собою порівняно самостійну та динамічну соціальну систему, елементами якої є конкретні злочини. Одним з таких елементів є серійні вбивства. Сьогодні ми не володіємо достатньою інформацією для того, щоб точно визначити коли вперше було вчинено серійне вбивство. Але саме явище існує набагато довше, ніж термін, оскільки лише в середині 1970-х спеціальний агент Федерального Бюро Розслідувань США Роберт К. Ресслер почав використовувати словосполучення "серійне вбивство" та "серійний вбивця" [1; 2, с. 104].

У вітчизняному законодавстві поняття "серійне вбивство" не закріплено, а наукові підходи надто різні та суперечливі, що призводить

до невинного розширення кола злочинів, які охоплюються даним терміном. Як наслідок, відсутнє єдине розуміння суті явища.

Тому, перш за все, необхідно виділити ознаки серійних вбивств, для того, щоб виходячи з них, сформулювати найбільш точне визначення даного поняття:

1). Найперше, що відрізняє серійні вбивства від "звичайних" (традиційних) – це їх кількість, адже йдеться не про окремі випадки умисного протиправного заповідання смерті іншій людині. На нашу думку, мінімальна кількість вчинених у пов'язаних між собою ситуаціях вбивств необхідних для того, щоб зробити висновок про наявність або відсутність серійності, повинна становити три вбивства. Адже проаналізувавши всі їх загалом та кожне зокрема, можна визначити поведінкові тенденції злочинця та зробити висновок про лінію його поведінки в конкретному випадку [3, с. 292-293];

2). Як правило, серійні вбивства вчиняються одним суб'єктом, але вчинення їх у співучасті також не виключається. Однак, варто звернути увагу на те, що єдина допустима в даному випадку форма співучасті – це співвиконання (проста форма). Необхідною умовою стосовно серійних вбивств є те, щоб дії кожного із співучасників утворювали об'єктивну сторону складу злочину, хоч і не обов'язково, щоб дії суб'єктів були ідентичними [3, с. 252-253; 2, с. 291];

3). Суб'єктивна сторона такого злочину як серійне вбивство, характеризується виною лише у формі умислу, адже особа розуміє, що здійснює посягання на життя іншої людини, передбачає, що наслідком її діяння буде (може бути) смерть потерпілого і бажає чи свідомо допускає настання таких наслідків. При цьому, умисел обов'язково спрямований саме на вчинення вбивства [3, с. 191];

4). Оскільки будь-яка людська поведінка зумовлюється сформованою в кожного індивідуально системою ціннісних координат, поведінка завжди буде мотивованою. Мотив є спонукою, якою людина керується при вчиненні будь-якого діяння, в тому числі злочину. Серійне вбивство – це особлива категорія злочинів, мотиви вчинення яких не є традиційними, очевидними та логічними (неприятність, ревності, жадоба), у зв'язку з чим їх вважають "безмотивними". Але з огляду на вищесказане, більш точно буде охарактеризувати мотиви серійних вбивств як комплекс емоційно опосередкованих зв'язків та підсвідомих психологічних спонук, що означатиме відсутність мотиву у кримінально-правовому розумінні, як частини суб'єктивної сторони складу злочину. Серійник вчи-

няє вбивство заради самого вбивства, це його спосіб життя та сенс існування [3, с. 204; 2, с. 159; 4, с. 9-10];

5). Одна із загадкових рис серійного вбивці – здатність здаватись абсолютно нормальною, психічно здоровою людиною та вміло приховувати свою злочинну діяльність від рідних, друзів та знайомих. Такий поділ життя і поведінки вбивці отримав назву "маска нормальності" або "маска святості" [4, с. 15-18];

6). Характерною особливістю серійних вбивств є те, що в більшості випадків в одному епізоді вчиняється вбивство однієї жертви. Хоча, це не є обов'язковою ознакою. Тобто, один епізод серійного вбивства може включати в себе заповідання смерті декільком жертвам. І слід зауважити, що тоді для визначення "серійності" необхідною буде наявність саме трьох і більше епізодів, незалежно від кількості жертв в кожному з них.

Між такими епізодами обов'язково повинні мати місце періоди "емоційного спокою" (періоди "остивання", коли не вчиняються вбивства і відбувається тимчасове заспокоєння серійника), які дають можливість чітко відокремити одне вбивство від іншого (а також, розділити між собою епізоди). Ці перерви (паузи) можуть тривати від декількох годин до багатьох років.

Існування періодів "емоційного спокою" зумовлює те, що для серійних вбивств не є визначальною ні часова, ні територіальна прив'язки. Тобто, один серійний вбивця може вчиняти злочини в різних точках земної кулі з проміжками, навіть, в десятки років [2, с. 177; 1].

7). Зрештою, для серійних вбивств характерний свій ритуал, що постає як схема послідовних дій, що їх вчиняє серійний вбивця у зв'язку з вчиненням злочину; це процес, що починається з того моменту, коли він вперше задумується про вбивство та закінчується емоційними переживаннями, що супроводжують злочинця вже після реалізації задуманого, практично до початку вчинення наступного злочину [4, с. 20-45; 2, с. 287];

Таким чином, на основі вищенаведених ознак можна запропонувати наступне визначення:

"Серійне вбивство – вчинення одним чи кількома співвиконавцями умисних вбивств, які налічують три і більше епізоди, що відокремлені між собою періодами "емоційного спокою", носять безмотивний з точки зору кримінального права характер, а також не обмежені територіальною або часовою прив'язками".

Що ж до відмежування серійних вбивств від інших суміжних з ними

явищ, то перш за все, варто звернути увагу на те, що досить часто терміни "масове вбивство" та "серійне вбивство" використовують як синоніми, що є абсолютно не вірно. Так, масове вбивство – це вбивство великої кількості випадкових осіб, яких злочинець не персоніфікує (за критеріями ФБР – не менше чотирьох), вчинене в певному місці, протягом короткого проміжку часу, зазвичай спричинене афектом. У зв'язку з емоційною напруженістю заздалегідь обдуманого плану вбивця не має, а діє імпульсивно. Тоді як серійний вбивця вчиняє вбивства епізодами, які розділені між собою періодами "емоційного спокою", може робити це в різних місцях і в різний час, а головне, вбиває "заради самого вбивства" [4, с. 8; 2, с. 153; 1].

Ланцюгові вбивства ще називають безперервними, неодноразовими або багаторазовими. Єдина ознака, що розмежує масові та ланцюгові вбивства – це мобільність останніх. По суті, ланцюгове вбивство є розширеним у просторі і, відповідно, у часі варіантом масового вбивства, це так звана "рухлива" його форма. Адже вбивця "мандрує" з одного місця в інше (в районі свого дому, місця роботи чи по всьому місту). Ланцюгові вбивства відбуваються без пауз, "на одному диханні" [4, с. 113; 2, с. 90].

Ритуальне вбивство – це різновид умисного вбивства, який передбачає позбавлення жертви життя з метою виконання певного релігійного ритуалу (обряду). Людське жертвопринесення є формою релігійного культу і має на меті встановлення або зміцнення зв'язку особи чи громади з богами чи іншими надприродними істотами шляхом складення їм в дар життя іншої особи. Таке жертвопринесення може мати на меті не тільки вмилоствити богів, а й може виступати в якості подяки за щось. Таким чином, ритуальні вбивства вчиняються з дотриманням визначеної обрядовості і з метою поклоніння певному божеству, а серійні вбивства якщо і мають певні ознаки такої ритуальності, то це може носити лише зовнішньо-атрибутивний характер, але не повинно впливати на мотиви вчинення вбивства [2, с. 239, 249].

Під умисним вбивством, вчиненим на замовлення, треба розуміти умисне позбавлення життя потерпілого, здійснене особою (виконавцем) за дорученням іншої особи (замовника). Таке доручення може мати форму наказу, розпорядження, а також угоди, відповідно до якої виконавець зобов'язується позбавити потерпілого життя, а замовник – вчинити або не вчинити в інтересах виконавця певні дії матеріального чи нематеріального характеру. Таким чином, вбивство на замовлення вчиняється

виконавцем заради матеріальної чи нематеріальної винагороди, а не заради факту спричинення смерті як такого [5, с. 296-297; 6].

Серійні вбивства необхідно відрізнити також від серійних сексуальних злочинів. Так, останні посягають на статеву недоторканість особи. Саме прямим умислом на вчинення таких дій характеризується суб'єктивна сторона даного складу злочину. Кваліфікуючою ознакою може бути настання смерті потерпілої особи, але при вчиненні серійних сексуальних злочинів не допускається наявність умислу на вбивство [5, с. 394-395, 296; 7].

Отже, серійні вбивства – це особливий вид злочинів проти життя особи, який потребує ґрунтовного дослідження. Без єдиного підходу до розуміння сутності даного явища з точки зору теорії та практики є неможливою правильна кваліфікація вчинених діянь та належна організація розслідування злочинів, які містять ознаки серійності.

Література

1. Что такое серийное убийство? (статья) [Електронний ресурс]. – <http://www.serial-killers.ru/materials/chto-takoe-serijnoe-ubijstvo.htm>
2. Энциклопедия серийных убийц / Х. Шехтер, Д. Эверит – М.: "Крон-Пресс", 1998 г. – 352 с.
3. Фріс П. Л. Кримінальне право України. Загальна частина: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. 2-ге видання, доповнене і перероблене. – К.: Атіка, 2009. – 512 с.
4. Лавров Н. Н. Маньяки: охотники на людей. – Ростов н/Д: Феникс, 2008. – 252 с.
5. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: У 2 т. – Т. 1 / За заг. ред. П. П. Андрушка, В. Г. Гончаренка, С. В. Фесенка. – 3-тє вид. перероб. та доп. – К.: Алеута; КНТ; Центр учбової літератури. – 2009. – 964 с.
6. Калюжна Л. Про особливості розслідування вбивств на замовлення. – Опубліковано у науково-практичному журналі "Боротьба з організованою злочинністю і корупцією" №17 за 2007 рік. – <http://lex.org.ua/ua/book-2007/1934>
7. Александренко О.В. Проблемні питання розкриття та розслідування серійних сексуальних вбивств (аналіз літературних джерел) / Юридична наука. – 2011. – №1(1). – С. 181-186.